

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

מועד קיץ תשע"ו 2016

סמל שאלון 1206

הפתרון נכתב על ידי הדס חיה-הלוי וחסיה ויזל
מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה
www.ankori.co.il/ask

פרק ראשון- ספר בראשית

1.

א. דוגמא מעמד האדם בפרק א' גבוה יותר ממעמדו בפרק ב' על פי הראיות הבאות: "ויברא אלוהים את האדם בצלמו..." פרק א' פסוק 27 לעומת "ויצר ה' אלוהים את האדם עפר מן האדמה..." פרק ב' פסוק 7. האדם נברא בצלם אלוהים בפרק א' ובפרק ב' מעמדו נחות יותר והוא נוצר מעפר.

ראיה נוספת היא: "...ויאמר להם אלוהים פרו ורבו...ורדו בדגת הים ובעוף השמים..." פרק א' פסוק 27 לעומת פרק ב' פסוק 15: "ויניחהו בגן עדן לעובדה ולשומרה". האדם בפרק א' מקבל שליטה על כל הברואים לעומת פרק ב' שתפקידו מצומצם ביותר: לשמור ולעבוד בגן עדן.

ב.

1) פסוק 7 בפרק ג' תומך בפירוש שהאכילה מעץ הדעת גרמה להתעוררות היצר המיני בכך שכתוב שברגע שאכלו את פרי עץ הדעת, נפקחו עיניהם והם הבינו שהם עירומים. זאת הסיבה שהסתירו את מערומיהם. עד כה הם לא התביישו בעירום כי יצר המין לא היה בהם.

2) בבראשית פרק ד' פסוק 1 כתוב "והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד..." האדם שאכל מעץ הדעת וקיבל את המיניות ידע את אשתו, קיים איתה יחסי אישות שמהם נולד בנם קין.

ג.

1) האדם נברא בפסוק 7 בבראשית ב' מעפר ובאנומה אליש נברא האדם מדמו של האל קינגו.

2) לדעתי הדמיון בין האדם שנברא מדם האל, כפי שמתואר באנומה אליש, לאל הבורא רב יותר משום שדם אל זורם בעצמותיו. למרות שלא מדובר באל הבורא אלא באל הבוגד בבורא. בבראשית האדם נוצר מעפר, רחוק מאוד מהאל הבורא ונחות יותר למרות שהאל הבורא נפח בו "נשמת חיים".

.א.

- (1) שלוש ההוראות הן: לקחת את יצחק, ללכת אל ארץ המוריה ולהעלות אותו לעולה. הסדר מובא כך מן הקל אל הכבד כדי לאפשר לאברהם לעכל את הצו.
- (2) בפסוק 3 אברהם משכים בבוקר, חובש את חמורו, לוקח את משרתיו, לוקח את בנו, מבקע עצי עולה והולך אל המקום שהאל ציוהו. ניתן ללמוד על אברהם שהוא פועל מבלי לחשוב, הוא מבולבל, חובש את חמורו למרות שהמשרתים אמורים לעשות זאת, משכים בבוקר אולי משום שלא יכול היה לישון כל הלילה. אברהם החליט לקיים את צו האל אך ריבוי הפעלים מעידים על הסערה המתחוללת בנפשו ועל התרגשותו הרבה. אברהם מציית לדבר האל אך נסער בשל כך.

ב. בפסוק 7 קורא יצחק לאביו: "אביו" ואביו עונה לו "הנני בני", דיאלוג הפותח בקירבה יתרה בין השניים. בפסוק 8 אחרי שאברהם עונה לבנו תשובה מתחמקת כתוב "וילכו שניהם יחדיו", יצחק מסכים להליכה שבסופה הוא עתיד להיעקד, הוא סומך על אביו.

.ג.

- (1) מטרת הקרבת הבנים בעת העתיקה היא למנוע סכנה עתידית האל מקבל תשלום בדמות הבן הבכור. בעקידת יצחק מטרת העקידה היא להוכיח לאל שהוא בעדיפות עליונה, אפילו על פני בנו.
- (2) המעשה של אברהם הוא לקיחת המאכלת לשחוט את הבן. בפסוק 13 מתוארת הקרבת האיל לעולה במקום הבן שלא נעקד. ההבדל הוא שבעל החיים נעקד ולא הבן, מסר לכך שביהדות אין מקריבים בשר ודם.

פרק שני- היסטוריוגרפיה ונבואה

3.

א.

- (1) אליהו מיואש, הוא מתבודד, הולך למדבר ומבקש למות. "וישאל את נפשו למות" פסוק 4. אליהו אפטי לחלוטין, וכשהמלאך מבקש ממנו לאכול הוא אוכל ומיד לאחר מכן ממשיך לשכב "וישת וישב וישכב" פסוק 6.
- (2) הסיבות להלך רוח זה הן איומיה של איזבל "כה יעשון אלוהים וכה יוסיפון כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם" פסוק 2, והעובדה שהעם זנח את האמונה באל אחרי הנס הגדול בהר הכרמל "...כי עזבו בריתך בני ישראל..." פסוק 10. סיבה נוספת היא שאליהו מאוכזב מעצמו "קח נפשי כי לא טוב אנוכי מאבותי" פסוק 4, אליהו מרגיש שנכשל כנביא כמו קודמיו.

ב.

- (1) המלאך מוסיף בפנייתו השניה את המילים "כי רב ממך הדרך" פסוק 7. הסיבה לכך היא שדרכו הנבואית של אליהו עדיין לא הסתיימה או אולי הכוונה היא שלפניו דרך ארוכה ואכן הוא הלך 40 יום במדבר עד להתגלות האל.
- (2) בפסוק 4 המילה "רב" פירושה נמאס, הרבה סבל סבל אליהו והגיע לנקודה שבה אמר די. בפסוק 7 פירוש המילה "רב" הוא רבה, ארוכה הדרך.

ג.

- (1) המעשים האסורים שבהם מאשים הנביא את העם הם : עזיבת הברית, הרס המזבחות, הריגת הנביאים ונסיון להרוג גם את אליהו.
- (2) האל מקבל את דברי האשמה של אליהו כי הוא נוקם בחוטאים. האל דורש מאליהו להחליף מלך בארם, להחליף נביא בישראל ולהחליף מלך בישראל. כל האנשים החדשים שימונו תפקידם יהיה לנקום ולהרוג את החוטאים עד שישארו 7000 שלא חטאו "והיה הנמלט מחרב חזראל ימית יהוא והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע" פסוק 17. במקביל האל לא מרוצה מתפקוד אליהו כנביא ולכן מפטר אותו וממנה במקומו את אלישע.

.ד.

- 1) האל מצפה מאליהו לפעול במידה הרחמים ולא במידה הדין ולכן הוא מציין שלושה כוחות חזקים שהאל לא אוהב להתגלות דרכם : רוח רעש ואש. הכוחות הללו מסמלים את מידת הדין. לעומתם מבקש האל להתגלות "בקול דממה דקה" במידת הרחמים.
- 2) אליהו לא הבין את הביקורת מאחר ובפסוק 13 שואל אותו האל בשנית "מה לך פה אליהו?" בתקווה לתשובה שונה מהתשובה שנתן בפסוק 10. אך התשובה שמקבל האל זהה "קנא קינאתי...כי עזבו בריתך בני ישראל את מזבחתיך הרסו ואת נביאיך הרגו בחרה ואיוותר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה". אליהו לא הבין את המסר.

.4.

- א. הזכרת ירבעם בן נבט היא כדי להסביר שממלכת ישראל חוטאת מיסודה. ירבעם היה המלך הראשון, מקים הממלכה ובעקבות חטאיו כל המלכים הבאים חטאו. ירבעם, בחטאיו, מניח את התשתית לעבודת ה' שאינה באופן הנדרש בכך שהקים את המזבחות בדין ובבית אל.

.ב.

- 1) הרעיון שההסטוריוגרף מבקש להביע הוא שבממלכת יהודה יש יציבות שלטונית, יש מלך אחד שמולך 52 שנים. לעומת זאת, בממלכת ישראל אין יציבות שלטונית. יש מלכים שעולים לשלטון אחרי שרצחו את המלך הקודם ומלכותם נמשכת בין חודש ימים ל11 שנים.
- 2) אי הזכרת המידע מחזקת את רעיון היציבות בממלכת יהודה. מלך אחד, עוזיהו, מולך תקופה ארוכה מאוד. אם היו מציינים במפורש שבתקופת עוזיהו מלכו גם יותם וגם אחז הרעיון של היציבות השלטונית היה מתמוסס בחלקו.

.ג.

- 1) הקריאה "תפוח" מציגה את המלך מנחם באור שלילי כי מדובר במלחמת אחים. הוא רוצח ומענה נשים הרות בתוך ישראל.
- 2) בפסוקים 19-20 מנחם נכנע לאשור ומשלם לה מיסים ולכן לא יכול להיות שהוא כבש עיר אשורית. הוא כפוף לאשורים.

ד.

(1) השלב הראשון בממלכת ישראל חל בתקופת פקח בן רמליהו שלא שילם מיסים למלך אשור ולכן מלך אשור כבש שטחים נרחבים בממלכתו "בימי פקח בן רמליהו מלך ישראל בא תגלת פלאסר מלך אשור ויקח את עיון ואת אבל בית מעכה ואת ינוח ואת קדש ואת חצור ואת הגלעד ואת הגלילה כל ארץ נפתלי ויגלם אשורה" פסוק 29.

(2) האירוע הוא גלות 10 השבטים לאשור והוא התרחש בשנת 722 לפני הספירה.

5.

א.

(1) האירוע הוא פלישת סנחריב מלך אשור ליהודה והוא התרחש בשנת 701 לפני הספירה.

(2) תוצאות האירוע הוא שארץ יהודה חרבה, מלך אשור כבש את הערים הבצורות של חזקיהו, והטיל על הארץ מס כבד. עם זאת, ירושלים נותרה שלמה.

ב.

(1) הטענה היא שהעם הוא כפוי טובה ופועל כנגד האל שהיטיב עימו.

(2) "ידע שור קונוהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן" עם ישראל נחות יותר מהשור שיודע ומכיר את בעליו ומהחמור שיודע מי מאכיל אותו. ישראל לא מכיר תודה לבעליו. לאלוהים.

ג.

(1) השינוי הוא שאם יחזרו למוטב יהיה להם כל טוב מבחינה כלכלית "אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו". השינוי הוא שאם יחזרו בתשובה החטאים יולבנו ויטוהרו.

(2) הפעולה של העם שתאפשר את השינוי היא "אם תאבו ושמעתם" כלומר, עליהם לשמוע בקול האל ולקיים את דבריו. הפעולה שתמנע את השינוי היא "אם תמאנו ומריתם" כלומר אם לא תשמעו בקול ה' תאכלו על ידי החרב (תמותו במלחמה).

ד.

(1) המצב החברתי ביהודה קשה ביותר, דוגמא: "סבאך היה לסיגים סבאך מהול במים" סוחרי ירושלים מרמים במסחר, את היין מוהלים במים ואת הכסף הטהור ממלאים בפסולת כדי שיהיה בעל משקל רב יותר. דוגמא נוספת: שרייך

סוררים וחברי גנבים כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים... "ההנהגה מושחתת ולקחת שוחד.

2) הביקורת של ישעיהו אינה עולה בקנה אחד עם המסופר בפרק י"ח. חזקיהו מלך יהודה מתואר בפסוקים אלו באדם מאמין ובוטח באל "וידבק בה' לא סר מאחריו וישמור מצוותיו אשר ציווה ה' את משה" פסוק 6.

פרק שלישי - נושאי החובה

6. חוק

א. האזהרות המופיעות:

" וְאֶכְלֶתְךָ וְשָׁבַעְתָּ: " – הזהרה מפני חיי השפע שיגרמו לעם לשכוח את ה' המושיע אותם. "לא תלכו, אחרי אלהים אחרים" – ה' מזהיר את העם מפני עבודה זרה.
ב. "ערים גדלות וטבת אשר לא־בנית: 11 ובתים מלאים כִּלְטוֹב אֲשֶׁר לֹא־מִלֵּאתָ, וברת חצובים אשר לא־חצבת, כְּרָמִים וְזֵיתִים" – ה' מביא את עמו לארץ גדולה וטובה שלא תדרוש מהם עבודה קשה לפריחתה. עניין זה יכול לגרום להם לשכוח את ה' ולקחת את הניתן להם כמובן מאליו. "הוציאך מארץ מצרים" – ה' הוציא את עמו ממצרים ולכן ראוי שילכו אחריו וינהגו באורחותיו.

7. חוכמה

א. השטן טוען שאיוב ירא ה' משום שה' העניק לו רכוש רב ופריון "החנם, נרא איוב אֱלֹהִים". המשוכה שה' שם לו והפריון הרב הובילו לאמונה ויראה, וטענתו ממשוכה בקביעה שאם יילקח ממנו השפע, איוב יקלל את ה' בפניו "אם לא על פניו יברכך".
ב. השטן מציע לקחת מאיוב את השפע שניתן לו כדי להוכיח את טענתו "שֶׁלַח נָא יָדְךָ וְנַע אֶל עַצְמוֹ וְאֶל בְּשָׂרוֹ אִם לֹא אֶל פְּנֵיךָ יִבְרַכְךָ"

8.

א. ההבדל בין נביא אמת לנביא שקר הוא: נביא אמת הוא נביא שה' ממנה והוא מנבא בשמו. נביא שקר הוא נביט שמנבא בשם ה' מבלי שה' שלחו, או נביא שמנבא לאלוהים אחרים. "נביא אֱקִים לָהֶם" (פס' 8).
ב. על פי פסוקים אלו הקריין הוא התגשמות הנבואה- נביא שדבריו התגשמו הוא נביא אמת. נביא שדבריו לא התגשמו הוא נביא שקר. "אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה, וְלֹא־יִהְיֶה הַדְּבָר וְלֹא יָבֵא." (פס' 22).

9. שיבת ציון

- א. השינוי שיחול בטבע הוא השינוי בתנאי הדרך- הדרך מהגלות לארץ תהפוך קלה יותר ומישורית כך שהגולים ישובו לביתם בקלות ובצורה נוחה " פְּנוּ דְרָךְ ?הֲנָה, וְשָׂרוּ בְּעֶרְבָה מְסֵלָה לְאֵלֵהֶינוּ " (פס3)
- ב. המטרה של הנביא בשינוי שיחול בטבע הוא לעודד את העם לברוח מהגלות ולצאת מבבל לארץ ישראל.

פרק רביעי- נושא ההרחבה

10. חוק

- א. הראיות לסמכות הבלתי מעורערת: " וְהִגִּידוּ לְךָ, אֵת דְּבַר הַמְשָׁפֵט " (פס 9) – בסמכות השופטים לקבוע את הדין ולחרוץ גורל.
- " וּמַת הָאִישׁ הַהוּא " – מי שלא ישמע בקול השופט וייצית לדבריהם דינו מוות.
- ב. סמכות זו תורמת לחברה שהרי מבססת את מעמדו של מערכת המשפט המקנה גבולות וכללים ושומרת על זכויות הפרט והסדר הציבורי. סמכות זו גם יכולה לסכן משום שכוח רב מדי ניתן לשופטים.

11. חוכמה – איוב פרק מ'

- א. המסר של ה' באמצעות שאלות אלו הוא שטענתו של איוב באשר לחוסר הסדר והעדר הצדק איננה נכונה שהרי ה' הוא זה שישד וברא עולם בבינה, ודעת דעתו של איוב איננה מדויקת. ה' מדגיש את עליונותו על האדם.
- ב. מסר שאלות אלו אינו עונה על טענת איוב. ה' מעניק מסר המתייחס לעמדתו וגדולתו ויכולתו לברוא עולם. טענת איוב איננה מתייחסת להללו אלא לאימות הצדק של ה' על אופן בו הוא מנהל את עולמו.

12. נביאי אמת ונביאי שקר

הביקורת של מלך ישראל על מוסד הנבואה היא שבעוד שמלך ישראל רואה נביא כדמות שתפקידה לעודד את המלך ולחזק את דבריו, תפקיד הנביא הוא לנבא אמת, לנבא את דבר ה' ולא לעסוק באשרור תוכניות המלך. בקטע ירמיהו משנה את תוכן הנבואה.

בהתחלה מאשר את משאלת המלך "עלה והצלח" (15), ואח"כ אומר אמת. מלך ישראל מתייחס לנבואה כאילו הנביא עושה לרעתו "לא יתנבא עלי טוב כי אם רע".

13. שיבת ציון

המצוקה של העם מובאת בנמשל בו העם מרגיש "שהתייבש" בגלות, שאבדה תקווה, שגורלו נגזר. העם מצוי בגלות שמשולה לקבר ולא מרגיש שה' עמו ועתיד להצילו. "הנה אמרים, יבשו עצמותינו וְאֲבָדָה תִּקְוַתֵּנוּ--נִגְזְרָנוּ לָנוּ" (11). הנביא מעודד את העם בכך שאומר שה' לא עזב את עמו ועתיד הוא להוציאם מן הגלות ולהשיבם לארצם "וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל-אֲדָמְתְּכֶם ; וַיִּדְעֶתֶם כִּי-אֲנִי הָיָה, דִּבְרַתִּי וְעָשִׂיתִי" (14).

פרק חמישי - קטע לניתוח ולהבנה

14. ההבדל בין התנהגות הגבעונים להתנהגות שאר עמי כנען הוא שבעוד שעמי כנען התכוונו למלחמה "וַיִּתְקַבְּצוּ יַחְדָּו לְהִלָּחֵם", הגבעונים התחפשו ופעלו בעורמה כדי להמנע ממלחמה עם ישראל "וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵמָּה בְּעָרְמָה"

15. הפריטים בהם השתמשו :

א. "שָׁקִים בָּלִים לְחֻמוֹרֵיהֶם" (4) – שקים בלים לחמורים מראים קושי רב ודרך ארוכה בה הלכו הגבעונים.

ב. "וַיִּנְעָלוּ בָלוֹת וּמִטְלָאוֹת בְּרַגְלֵיהֶם" (5) - נעליים בלויות מעידות על צעידה רבה ודרך ארוכה שהם עברו.

ג. "וְכָל לֶחֶם צֵידָם יִבֶּשׂ הָיָה נִקְדִּים" - לחם יבש מעיד על קושי ורעב, עניין המעיד על העדר חוסן להלחם.

כל אלה תומכים בסיפורם שהובא בפני יהושע על כך שבאו מדרך ארוכה, ושאינם בני הארץ.

16. אנשי ישראל הססו לכרות ברית משום שעל פי חוקי מלחמה עליהם להחריב = להרוג את כל עמי כנען ולא להותיר מהם נפש חיה. ישראל רצו להיזהר מלעבור על חוק זה ולכן חקרו היטב את הגבעונים.

17. דברי הביקורת על הברית :

”וְאֵת-פִּי יְהוָה, לֹא שָׁאָלוּ” (14) – עם ישראל לא שאל בה', והכותב מבקר אותם על כך

שהרי מן הראוי היה שישאלו בה'.

”וַיִּשְׁבְּעוּ לָהֶם, נְשִׂאֵי הָעֵדָה (15)- נשיאי העדה, ההנהגה של העם נשבעה בשם ה' מבלי

לשאול בה' כלל ועיקר.

”להחיותם” (15)- ישראל בחרו להחיות את הגבעונים במקום להרגם כמצוות ה'.